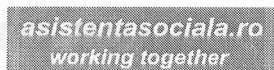

Acest volum a apărut în cadrul Programului de Promovare a Asistenței Sociale în România derulat de Asociația Lumen cu susținere financiară din partea Centrului Virtual de Resurse în Asistență Socială asistentasociala.ro și firmei de consultanță Expert Projects.

www.expertprojects.ro

www.asistentasociala.ro

www.asociatialumen.ro

Acest material este protejat de legile copyright-ului în vigoare. Orice multiplicare neautorizată, indiferent de suport, este interzisă și va fi pedepsită conform legii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

Mădălina Constantin - *Maltratarea copilului - între cunoaștere și intervenție*, Iași, Editura Lumen, 2004, România

Bibligr.

P: 298, cm 14,8 X 21

ISBN : 973-7766-24-5

Design copertă: Euro Market Advertising

Editura Lumen, 2004

Mădălina Constantin

Cuprins

Argument 9

Cap. I – Cadrul general cu privire la abuzul asupra copilului 13

1.1. Copilul – victimă a abuzului 13

1.1.1. Specificul problemei 13

1.1.2. Abuzul asupra copilului în România înainte de 1989 și situația actuală 24

1.2. Definiții și forme de abuz 28

1.2.1. Apariția termenului 28

1.2.2. Conceptul de maltratare la copil și cu abuzul asupra copilului 30

1.3. Teorii explicative privind abuzul asupra copilului 41

Cap. II – Abuzul fizic asupra copilului la nivel familial 53

2.1. Familia și violența fizică împotriva copilului 53

2.1.1. Caracteristici ale comportamentului parental abuziv în familiile 53

dezorganizate 53

2.1.2. Vinovăția dintr-un comportament normativ și comportamentul abuziv și 57

variabilor 57

2.1.3. Violența fizică asupra copilului ca percepție educațională în cultura 58

națională românească 58

2.2. Etiologia și factorii de risc ai abuzului asupra copilului 63

2.2.1. Argumente în explicarea etiologiei abuzului 63

2.2.2. Factori favorizanti (de risc) și apariției abuzului 65

2.3. Copiii abuzați fizic și tipuri de comportamente abuzive în mediul 74

familial 74

2.3.1. Copilul – victimă a agresiunii parentale 74

2.3.2. Diferența dintre accident și abuz fizic asupra copilului 78

2.3.3. Clasificarea abuzului fizic asupra copilului 79

2.3.4. Pedepsa corporală ca metodă de disciplinare a copilului 84

2.3.5. Violența domestică și efectele ei asupra dezvoltării copilului 90

Acest volum a apărut în cadrul Programului de Promovare a Asistenței Sociale în România derulat de Asociația Lumen cu susținere financiară din partea Centrului Virtual de Resurse în Asistență Socială asistentasociala.ro și firmei de consultanță Expert Projects.

EXPERT

www.expertprojects.ro

www.asociatilumen.ro

Acest material este protejat de legile copyright-ului în vigoare.
Orice multiplicare neautorizată, indiferent de suport, este interzisă
și va fi pedepsită conform legii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

Mădălina Constantin - *Maltratarea copilului - între cunoaștere și intervenție*, Iași, Editura Lumen, 2004.

România

Bibliogr.

P: 298, cm 14,8 X 21

ISBN : 973-7766-24-3

Design copertă: Euro Market Advertising

Editura Lumen, 2004

Cuprins

Argument	9
Cap. I – Cadru teoretic general cu privire la abuzul asupra copilului	13
1.1. Copilul – victimă a abuzului	13
1.1.1. Specificul protecției și bunăstării copilului	13
1.1.2. Abuzul asupra copilului în România înainte de 1989 și situația actuală	24
1.2. Definiții și forme ale abuzului asupra copilului	28
1.2.1. Apariția termenului de abuz asupra copilului	28
1.2.2. Conceptul de maltratare în relație cu abuzul asupra copilului	30
1.3. Teorii explicative privind abuzul asupra copilului	41
Cap. II – Abuzul fizic asupra copilului la nivel familial	53
2.1. Familia și violența fizică împotriva copilului	53
2.1.1. Caracteristici ale comportamentului parental abuziv în familiile dezorganizate	53
2.1.2. Limita dintre comportamentul normativ și comportamentul abuziv al părinților	57
2.1.3. Violența fizică asupra copilului ca percept educațional în cultura tradițională românească	58
2.2. Etiologia și factorii de risc ai abuzului asupra copilului	63
2.2.1. Argumente în explicarea etiologiei abuzului	63
2.2.2. Factori favorizanți (de risc) ai apariției abuzului	69
2.3. Copiii abuzați fizic și tipuri de comportamente abuzive în mediul familial	74
2.3.1. Copilul – victimă a agresiunii parentale	74
2.3.2. Diferența dintre accident și abuz fizic asupra copilului	78
2.3.3. Clasificarea abuzului fizic asupra copilului	79
2.3.4. Pedepsa corporală ca metodă de disciplinare a copilului	84
2.3.5. Violența domestică și efectele ei asupra dezvoltării copilului	90

Cap. III – Consecințe psiho-sociale ale abuzului fizic asupra copilului	96
3.1. Semnele și consecințele abuzului fizic	96
3.2. Traumele și consecințele lor asupra dezvoltării copiilor	106
3.3. Copilul în situația de maltratare	108
Cap. IV Neglijarea – Formă specifică de maltratare a copilului	116
4.1. Neglijarea copilului, „o violență neviolentă”?	116
4.2. Categori și tipuri de neglijare	118
4.3. Situația neglijării copilului în România	123
4.4. Cauzele neglijării copilului	127
4.5. Consecințele neglijării asupra dezvoltării copilului	128
Cap. V - Familia și neglijarea copilului	131
5.1. Familia ca mediu propice de dezvoltare a copilului	131
5.2. Violența intrafamilială și neglijarea copilului	134
5.3. Familia – cauza în neglijare sau resursă în prevenirea ei ?	137
Cap. VI – Specificul intervenției în cazul copilului abuzat	139
6.1. Necesitatea protecției copilului abuzat și principiile protecției copilului	139
6.2. Modelul intervenției sociale în rețea și rolul rețelei sociale în cazurile de abuz	143
6.2.1. Rețeaua socială de relații a familiei abuzive	145
6.2.2. Rețeaua profesională și echipa multidisciplinară de intervenție	149
6.3. Etapele specifice în investigarea cazurilor de abuz asupra copilului	154
6.3.1. Semnalarea (sesizarea) abuzului	155
6.3.2. Înregistrarea cazului	157
6.3.3. Evaluarea inițială	157
6.3.4. Evaluarea familiei	163
6.3.5. Planificarea intervenției	166
6.3.6. Intervenția	167
6.3.7. Evaluarea finală	173
6.3.8. Închiderea cazului	175
6.4. Obiective și dileme în protecția copilului și prevenirea abuzului	175

Cap. VII - Studii de caz	180
Studiu de caz nr. 1	180
Studiu de caz nr. 2	196
Studiu de caz nr. 3	212
Studiu de caz nr. 4	230
Studiu de caz nr. 5	249
Concluzii	263
Cap. VIII - Percepția ieșenilor asupra cauzelor violenței asupra copilului	265
Concluzii generale	294
Bibliografie	297

Capitolul prezintă o analiză a fenomenului de abuz asupra copilului în mediul familial. În acest capitol se regăsesc analizate următoarele subiecte: comportamentul parental agresiv, violența fizică ca metodă educativă, etiologia și factorii de risc ai abuzului asupra copilului, copilul ca victimă a agresiunii parentale, clasificarea abuzului fizic asupra copilului, pedapsa corporală ca metodă de disciplinare a copilului și, nu în ultimul rând, violența domestică și efectele ei asupra dezvoltării copilului.

În cel de-al treilea capitol sunt prezentate și analizate consecințele psihosociale ale abuzului fizic asupra copilului, un accent deosebit fiind pus pe semnele și consecințele abuzului asupra dezvoltării, traumele și consecințele lor și relațiile copilului legate de situația de maltratare.

Cap. I – Cadru teoretic general cu privire la abuzul asupra copilului

1.1. Copilul – victimă a abuzului

1.1.1. Specificul protecției și bunăstării copilului

Plasarea copilului în centrul intereselor unei societăți trebuie să constituie o prioritate a tuturor factorilor implicați și responsabili cu protecția lui.

„Prin sistemele de servicii sociale destinate bunăstării copilului, o societate exprimă valoarea și drepturile pe care le acordă copiilor și copilăriei.

În anii care au urmat celui de-al doilea război mondial, în țările occidentale, odată cu restabilirea situației socio-economice, s-a manifestat o importantă orientare a cercetătorilor din domeniul științelor socio-umane și medicale spre protecția copiilor.

Renumiți psihanaliști, psihiatri și psihologi ca R.A. Spitz (1946), J. Bowlby (1951, 1954, 1960), A. Freud (1942, 1946, 1952), Winnicott (1964), Ainsworth și Boston (1952), E. Pikler (1969) și alții și-au propus să aducă în atenția opiniei publice efectele traumelor care afectează copiii datorită separării de părinți, neglijării sau a condițiilor inadecvate de creștere și de educație și să orienteze atât pe părinți cât și pe autoritățile responsabile de situația copiilor spre acele nevoi ale copiilor a căror

„îndeplinire va conduce la menținerea sănătății lor psihice”(Roth-Szamosközi, 1999 :15).

În acest domeniu, perioada anilor 1960 a adus schimbări importante în privința înțelegerii consecințelor negative ale ocrotirii copiilor în instituții, în descoperirea riscurilor posibile de abuz împotriva copiilor în propriile lor familii, în privința introducerii unor programe comunitare de tip preventiv și în stabilirea unor convenții internaționale referitoare la drepturile copiilor. Declarația Drepturilor Copilului, elaborată de O.N.U în 1959, atrage atenția membrilor Organizației Unite că toți copii, indiferent de rasă, culoare, sex și naționalitate, fără nici un fel de discriminare, au dreptul la protecție socială și la asigurarea posibilităților pentru o dezvoltare sănătoasă, îndeplinindu-se nevoile lor de dragoste, înțelegere, de stimulare și de securitate. În anii următori se constată o dezvoltare a cercetărilor în ceea ce privește nevoile copilului, în asigurarea cărora familiei îi revine rolul central. Nevoile copilului au fost clasificate în: nevoi de hrană, de adăpost, de îndrumare și educație, nevoia de identificare și apartenență, de a fi acceptat și apreciat. Pe măsură însă ce s-au înmulțit studiile cu privire la nevoile și drepturile copilului în întreaga lume și au început să fie cunoscute (atât de profesioniștii în domeniu cât și de opinia publică în general), nevoile copilului s-au diversificat, atât ca număr cât și ca importanță, ele constituind baza pe care s-au creat legislațiile internaționale și naționale în domeniul protecției copilului.

Acesta a fost fundalul pe care s-au elaborat legislațiile naționale și apărarea copiilor de abuzuri și neglijare în propriile lor familii, în familii de plasament sau în instituții destinate protecției lor.

Anii 1980, și 1990 sunt caracterizați pe plan internațional printr-o creștere continuă a atenției orientate spre acest domeniu, cauzată, pe de o parte, de perfecționarea chiar și în țările dezvoltate din punct de vedere economic al fenomenului abuzului și neglijării copilului, iar pe de altă parte de situația din țările slab dezvoltate și în curs de dezvoltare, în care copiii constituie cea mai vulnerabilă categorie socială, expusă sărăciei și violenței.

Efectele negative ale acestor fenomene sociale asupra dezvoltării intelectuale ale copiilor, sau asupra capacității lor de înțelegere au fost adesea puse în discuție.

„Preocuparea față de bunăstarea copilului este multidisciplinară acoperind aspecte multiple ale personalității copiilor, dominată fiind însă de unghiul de vedere al profesiei de asistență socială.

De fapt primele activități specifice de asistență socială s-au dezvoltat și s-au specializat în domeniul ocrotirii copilului și al familiei sale.

Categoriile de copii la care se referă în mod special sistemele de protecție a copilului sunt:

- Copiii supuși unor rele tratamente (abuzati sau neglijati);
- Copiii abandonati temporar sau permanent în instituții de ocrotire sau aflați în plasament familial sau adoptati;
- Copiii cu boli cronice (SIDA, cei născuți dependenți de droguri etc.) sau cei cu tulburări de dezvoltare, deficiențe fizice, senzoriale, sau cu dificultăți de învățare și care necesită ocrotire specială;
- Copiii aflați în familii care trăiesc în sărăcie;
- Copiii din comunități minoritare marginalizate;
- Copiii orfani de unul sau ambii părinți;
- Copiii victime ale calamităților naturale, războaielor sau altor catastrofe” (Roth-Szamosközi, 1999, pp.16-17).

Datorită specificului vârstei, lipsei de experiențe sociale și mai ales datorită dependenței totale de adult, copiii reprezintă cea mai vulnerabilă categorie socială.

„Copilul este o ființă cu însușiri calitativ diferite de cele ale adultului și are în mod legitim dreptul de a ocupa o poziție privilegiată și de a se bucura de un tratament specific” (Organizația Salvați Copiii/Alternative Sociale, 2002: 22.).

„Pentru a se dezvolta armonios, pentru a deveni un adult echilibrat și adaptat, copilul are nevoie de:

- Dragoste din partea celor care îl îngrijesc pentru a deveni un adult echilibrat și adaptat;
- Condiții optime de dezvoltare fizică și sănătate;
- Un cadru familial echilibrat, fără tensiuni și conflicte, bazat pe atașament și respect între membrii familiei;
- Condiții de educație și acces la informație;

- Copilul are nevoie să i se recunoască valorile, să fie recompensat pentru realizările sale, înțeles atunci când greșește și ajutat atunci când trebuie să găsească soluțiile cele mai potrivite problemelor sale;

- Copilul poate fi educat cu tact și răbdare evitând violența și pedepsele nejustificate; acestea nu vor conduce la o disciplinare a copilului ci la reacții contrare așteptărilor adultului;

Indiferența, ignorarea și respingerea copilului sunt la fel de traumatizante ca și hiperprotecția sau pretențiile prea mari din partea adultului” (Organizația Salvați Copiii, 1999: 16).

- Copilul este vulnerabil și are nevoie de protecție specială datorită caracteristicilor specifice vârstei:

- Lipsa aproape completă a posibilităților fizice și psihice de apărare;

- Capacitatea redusă de înțelegere a efectelor, a consecințelor unor acțiuni proprii sau ale altor persoane;

- Imposibilitatea de a discerne între intențiile bune sau rele ale altor persoane;

- Gradul crescut de sugestibilitate și inocență.

- Copilul trebuie recunoscut ca persoană independentă care reprezintă o valoare în sine și care are drepturi ce trebuie respectate.

- El trebuie protejat împotriva oricăror forme de violență, maltratare, neglijare, împotriva explorării sexuale, a abuzului sexual, precum și a celorlalte forme de abuz.

„Thoburn (1988, p.290) definește sistemul ocrotirii copilului în vederea asigurării bunăstării sale ca fiind ansamblul de servicii oferite de un stat, prin care li se asigură copiilor suport material, asistență medicală, educație și locuință.

Thoburn distinge acest înțeles larg al sistemului ocrotirii copilului de accepția restrânsă a domeniului și anume aceea de acordare de servicii acelor copii care nu pot atinge, sau este puțin probabil să atingă, în lipsa unor servicii specializate, standarde acceptabile de sănătate și dezvoltare. Această a doua accepție a termenului este mai apropiată aceleia în care se folosește azi în România, termenul de sistem de protecție al copilului”. (Roth-Szamosközi, 1999: 17) Herezog (1997) face și ea distincția între sensul larg și cel restrâns al ocrotirii copilului. În primul sens, asigurarea bunăstării se referă la întreg evantaiul de servicii menite să asigure

dezvoltarea, sănătatea, educația și ocrotirea tuturor copiilor iar în cel de-al doilea protecția copiilor este o structură separată, menită să ofere sprijin categoriilor de copii aflați în situații speciale de dificultate, fiind expuși unor condiții de creștere care le pun în pericol sănătatea psihică sau fizică.

„Costin et al. (1991) clasifică serviciile de protecție orientate direct către copii în:

- servicii care oferă suport familiilor;

- servicii care suplimentază îngrijirea oferită de către părinți;

- servicii care suplinesc îngrijirea parentală.

În prima categorie se înscrie munca asistenților sociali care oferă suport copiilor și părinților, în conformitate cu criteriile de evaluare și intervenție ale muncii sociale cu indivizii și familiile. Uneori această muncă de suport este oferită fără ca ea să fie cerută de către părinți, care nu recunosc neapărat nevoia de ajutor sau caracterul inadecvat al propriului lor comportament față de copil. A doua categorie cuprinde serviciile de zi destinate ocrotirii copiilor. În a treia categorie se încadrează alternativele pe care sistemul de protecție a copilului le are pentru cazul în care copilul este scos din propriul cămin, sau și-l pierde”(Roth-Szamosközi, 1999:19).

Considerăm alături de Costin et al (1991) că pentru ca aceste forme de servicii să-și poată îndeplini menirea de a proteja copilul, ele trebuie să dobândească pe de o parte un caracter terapeutic, iar pe de altă parte un caracter preventiv. Evaluarea riscului este însă o activitate complexă, care necesită din partea profesionistului o evaluare detaliată a situației.

Schema cuprinzătoare a serviciilor sociale care trebuie să răspundă cazurilor de copii aflați în dificultate în propria lor familie, datorită unor tratamente inadecvate, include servicii specializate de investigație, comisia cu atribuții de decizie privind plasarea copiilor sau menținerea lor în familie, tribunale specializate pentru investigarea și decizia copiilor în care sunt implicați copii, servicii specializate de plasament familial, și o rețea de familii de plasament, un serviciu specializat de adopție, o rețea a instituțiilor rezidențiale de copii, o rețea terapeutică pentru copii și familii. Pentru ca o astfel de rețea de servicii sociale să funcționeze, ea trebuie să se afle în legură cu serviciile poliției și cele medicale, pentru că acestea

furnizează date indispensabile deciziilor care trebuie luate în favoarea copiilor.

În România, sistemul de protecție a copilului a cunoscut schimbări majore după 1989, schimbări care se impuneau, dată fiind dorința țării noastre de a se alinia la standardele internaționale cu privire la protecția și bunăstarea copilului, precum și recunoașterea necesității respectării și promovării nevoilor și mai ales a drepturilor copiilor, prea puțin cunoscute și mediatizate în perioada comunistă, dar nu în ultimul rând și datorită contextului socio-economic și familial în care trăiesc copii, majoritatea familiilor confruntându-se cu probleme sociale diverse.

Condițiile tot mai dificile ale vieții copiilor, persistența problemelor în instituțiile de ocrotire și extinderea fenomenelor de neglijare și abuz au condus la recunoașterea necesității de a se renunța la formele și structurile vechi și de a accepta o concepție nouă despre protecția copilului, concepție orientată mai mult spre prevenirea abandonului și ajutorarea familiilor considerate ca fiind cele cu risc. Așa cum se arată în Raportul Dezvoltării Umane (1995), noua lege română pentru protecția copilului și a familiei trebuie să intre în vigoare în 1994. Ea a fost însă definitiv formulată abia în 1997 și adoptată ca lege de către parlament în 1998, după câteva corecțiuni minimale.

„Până în iunie 1997 a fost pusă în vigoare doar Legea 3/1970 pentru protecția copilului. Aceasta prevedea câteva reglementări pentru apărarea copilului dar nu prezenta posibilitățile de intervenție împotriva abuzului față de copil, nu deschidea nici o cale pentru copilul abuzat de a se putea adresa autorităților și nici ca altcineva să dezbăluie asemenea cazuri. Existau paragrafe în legea pentru protecția copilului care prevedeau posibilitățile de a pedepsi părintele care neglijează copilul sau care abuzează de el, dar nu se menționau modalitățile practice, nu se arăta unde sau la cine să se adreseze copilul, nici nu se specifica ce reprezintă un caz de urgență și cum să se acționeze într-un asemenea caz.

Iată principiile pe care le luăm în considerare în analiza stadiului actual de aplicare în România a Convenției privind Drepturile Copilului:

- respectarea primordialității interesului copilului;
- afirmarea dreptului acestuia de a crește într-o familie;

- luarea în considerare a opiniei copilului în toate problemele care îl privesc;
- primordialitatea siguranței copilului și posibilitatea luării unor măsuri de urgență pentru asigurarea acestui deziderat;
- necesitatea existenței unei perspective și a unei planificări pe termen lung în privința dezvoltării copilului;
- asigurarea participării specialiștilor în activitățile de protecție a copilului;
- asigurarea continuității relațiilor copilului cu familia sa naturală;
- preferința acordării unui cât mai mare sprijin pentru familiile cu dificultăți, înaintea sau în locul îndepărtării copilului din familie” (Roth-Szamosközi, 1999, pp.37 – 38).

Un mare pas înainte în sprijinul Convenției Internaționale privind Drepturile Copilului a fost realizat în aria protecției copiilor față de abuz; în timp ce în Legea nr.3/1970 au fost prea puține mențiuni privitoare la protecția copilului abuzat, acum articolul 14 din Legea 108/1998 (și ordonanța 26/1997) precizează că serviciul specializat al D.J.P.C. trebuie să intervină în situații speciale pentru a apăra copilul de părinții care îi periclitează securitatea, dezvoltarea fizică și integritatea morală.

„Din punct de vedere legislativ, în România, încriminarea relelor tratamente aplicate copilului se poate face conform Codului Penal, care sancționează agresiunile produse asupra unei persoane de către o altă, Codul Familiei, care prevede decăderea din drepturile parentale a acelor părinți care aplică rele tratamente copilului, și Legii 108/1998, care reia Ordonanța de Urgență nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate” (Muntean, Ana, 2001 :59).

„Conform legii, copilul în dificultate este copilul a cărui integritate fizică și morală este pusă în pericol. Ceea ce trebuie luat în considerare atunci când se apreciază dacă un copil se află sau nu în dificultate este ce s-ar întâmpla dacă acest copil nu ar primi servicii și care este efectul pe care accesarea serviciilor l-ar avea asupra copilului” (IX th I.S.P.C.A.N European Conference on Child Abuse and Neglect, 2003 :4).

Se remarcă absența completă a cuvântului „abuz” din textul Ordonanței guvernamentale din iunie 1997. Această deficiență a fost corectată parțial în Legea 108/1998 care declară că statul este obligat să „garanteze

protecția copilului față de orice formă de violență, inclusiv *violență sexuală*, abuzul fizic sau psihic, abandonul sau neglijarea” (Roth-Szamosközi, 1999: 39).

„Dreptul român face referire doar la «abuz de drept», cu privire la acele situații în care un drept personal recunoscut de lege este exercitat, cu rea credință, cu depășirea limitelor prevăzute de lege și cu nerespectarea scopului său economic și social. Abuzul de drept este sancționat de justiție. În ceea ce privește noțiunea de «abuz asupra copilului» (fizic, emoțional sau psihic, sexual), ea nu este definită de către legislația română, rezultând doar din interpretarea prevederilor O.U.G 26/1997 și ale Convenției cu privire la Drepturile Copilului” (Organizația Salvați Copiii/Alternative Sociale, 2002: 144).

Vom defini abuzul asupra copilului ca acea faptă care pune în pericol dezvoltarea, securitatea sau integritatea fizică sau morală a copilului. Convenția cu privire la Drepturile Copilului, art. 19, restrânge câmpul de aplicare al noțiunii de abuz determinând ca subiecți activi „părinții, unul din ei, reprezentantul sau reprezentanții legali sau orice persoană căreia i-a fost încredințat copilul”.

Pentru a stabili dacă o anumită faptă este sau nu abuz, este util să se urmărească criteriile stabilite de prevederile Convenției cu privire la Drepturile Copilului, ratificată de către România prin Legea 18/1990. O faptă prin care se aduce atingerea conținutului drepturilor prevăzute în Convenție și prin care sunt puse în pericol dezvoltarea, securitatea sau integritatea fizică a copilului, reprezentând un abuz, sancționabil ca atare.

Nu avem încă o lege specifică bazată pe o cunoaștere a fenomenului de abuz și neglijare a copilului, cu toată gravitatea consecințelor pe care le antrenează acest fenomen.

„Respectarea și apărarea copilului împotriva oricăror forme de abuz presupune asigurarea unui sistem de protecție adecvat, care să cuprindă:

- definirea juridică a abuzului;
- proceduri juridice de intervenție;
- programe naționale de prevenție, susținere și intervenție;
- structuri abilitate și competente, specializate în raportarea, instrumentarea și tratarea cazurilor de abuz;
- strategii comune de acțiune” (Organizația Salvați Copiii, 1999: 7).

În concluzie, reorganizarea sistemului de protecție a copilului în așa fel încât să se ridice la nivelul standardelor internaționale, să corespundă necesităților copiilor, părinților și familiilor și să se încadreze în politica comunităților și localităților, este o sarcină foarte dificilă. Această reorganizare reprezintă de asemenea și o șansă unică pentru ca munca socială să-și dovedească valoarea, după renașterea sa din propria-i cenușă.

„Rezistența sistemului de îngrijire a copilului din perioada anterioară (1992-1996) în adoptarea standardelor moderne euro-atlantice s-a datorat în primul rând absenței unei legislații corespunzătoare. Schimbarea de bază a legii pentru reglementarea protecției copilului a avut loc în perioada 1997-1998. Schimbările de structură legală sunt bine receptate de către profesioniști și de majoritatea cadrelor care lucrează în serviciile sociale pentru copii.

Schimbările legislației privitoare la abuzul față de copil nu sunt urmate prompt de schimbări practice.

Aceste schimbări nu au reușit să amelioreze până acum calitatea vieții unui mare număr de copii aflați în situație dificilă dar dau speranțe pentru transformarea sistemului de protecție a copilului în direcția respectării drepturilor sociale” (Roth-Szamosközi, 1999: 41).

În ultimii ani, în România majoritatea serviciilor sociale s-au îndreptat către protecția copilului (și familiei), fapt explicabil, dată fiind importanța acordată în societate copilului, îndeplinirii nevoilor sale de creștere și dezvoltare și rolul major al familiei în acordarea unei îngrijiri corespunzătoare a acestora, dar și datorită vulnerabilității copilului și nevoii sale de protecție în cazul în care dezvoltarea sau supraviețuirea îi sunt periclitate.

„Interesul principal al adulților din orice familie trebuie să-l constituie bunăstarea copilului, iar spre acest punct se focalizează și preocupările asistentului social care lucrează cu diferite familii dezavantajate sau cu copii din rezidențe de îngrijire” (Spânu, 1998: 30).

Elementele fundamentale ale sistemului de asistență socială a copilului pot fi prezentate sistematizat astfel:

- Servicii de sprijin pentru familia naturală;
- Servicii de înlocuire a familiei naturale (tutelă, adopție, plasament, leagăn, casă de copii);

- Servicii de evaluare a protecției copilului (autoritate tutelară în cadrul primăriilor, unități școlare, sanitare, unități de poliție);

- Sistemul de reglementare a disputelor și conflictelor (tribunale, reclamații, autoritate tutelară).

- Orice referire la bunăstarea copilului ar trebui să fie asociată cu două categorii de programe: de prevenție și intervenție efectivă.

Protejarea copilului încă de la naștere împotriva oricărei forme de abuz sau exploatare din partea adulților familiei proprii sau a adulților din instituțiile de îngrijire specifice pentru copii, reprezintă unul din punctele stipulate în Convenția cu privire la Drepturile Copilului, semnată la 20 noiembrie 1989 și ratificată de către România la 25 septembrie 1990.

„Bunăstarea copilului este organic legată de necesitățile acestuia, de protecția lui în fața oricărei forme de abuz sau tendință de exploatare, de schimbările negative care se pot produce în viața sa, de posibilitatea părinților sau îngrijitorilor de a face față necesităților copilului, de gama împuternicirilor pe care Tribunalul le poate folosi și nu în ultimul rând de calitatea îngrijirii.

Îngrijirea, în tripla sa dimensiune - fizică, psihologică și socială - reprezintă un concept care explică standardul de viață al familiei și în mod special, bunăstarea copilului în cadrul sistemului familial.

Înscriindu-se în lista drepturilor copilului îngrijirea se poate caracteriza prin următoarele trăsături” (Spănu, 1998:36):

Siguranța mediului în care este crescut copilul. Asistentul social va încerca să descopere dacă zona de joacă a copilului prezintă vreun risc, dacă există persoane care supraveghează permanent copilul, în special copilul mic (sub 3 ani), dacă medicamentele, substanțele chimice, toxice sunt depozitate departe de mediul accesibil copilului;

Curățenia. Facilitățile de ocrotire și îngrijire a copilului trebuie să asigure standardele sanitare de bază. În acest sens vor fi relevante răspunsurile la întrebări precum: cât de curate sunt toaletele și lenjeria intimă a copilului, cât este de bine respectată norma fundamentală de igienă (spălarea mâinilor înainte de masă), care este atitudinea principalului îngrijitor al copilului (mamă, rudă, baby-sitter);

Experiența și educația îngrijitorului. Aceasta reprezintă unul dintre cele mai acute aspecte ale îngrijirii copilului în familie, dar și în in-

stituțiile special amenajate, solicitând o evaluare exactă din partea asistentului social, precum și programe bine articulate de educare a îngrijitorilor în comunitate;

Caracterul stimulativ al mediului în care este crescut și îngrijit copilul. Aspectul ludic al activităților adecvate vârstei copilului reprezintă o necesitate care se înscrie în sfera stimulării interacțiunilor dintre copil și adultul care îl îngrijește.

De aceea de îngrijirea copilului depinde însăși buna dezvoltare (fizică, intelectuală, emoțională) a acestuia, apoi ca adolescent, tânăr și nu în ultimul rând ca viitor adult.

Sunt considerate necesare și chiar provocatoare câteva din ipotezele care sprijină măsurile de îngrijire a copilului (Spănu, 1998: pp 36-37):

- Părinții care cer ajutor de la serviciile de asistență socială au resurse care pot fi mobilizate;

- Principalele surse ale dificultăților parentale sunt de ordin structural: sărăcia, locuința, sănătatea, izolarea socială, lipsa de prosperitate;

- Părinții au drepturi sociale în calitate de cetățeni, iar rolul asistentului social este de a restabili capacitatea părinților de a se implica în viața de comunitate și de a-și maximiza responsabilitățile părintești;

- Soluțiile de sprijinire a familiilor pentru îngrijirea copiilor pot fi realizate prin intermediul instituțiilor din rețeaua de stat, dar și prin intermediul agențiilor sau organizațiilor neguvernamentale, precum și prin activitatea de voluntariat;

- Serviciile de evaluare a necesităților copiilor trebuie realizate în colaborare cu părinții. De aceea, aceste servicii pot fi considerate ca fiind: servicii indirecte: sprijin acordat familiilor în comunitate prin rețeaua de difuzare a informațiilor referitoare la îngrijire, creșterea și educarea copiilor, servicii directe de nivel ridicat: sprijin intensiv acordat familiilor, programe de terapie familială.

„Nici un ghid nu poate acoperi în mod exhaustiv multitudinea riscurilor familiei de a experimenta deprivarea socială sau dificultăți. Combinarea elementelor derivate din viața particulară a membrilor familiei cu cele generate de structura socială conduce spre evidențierea principalelor categorii de probleme ale familiei, abuzul asupra copilului clasându-se printre aceste probleme” (Spănu, 1998: 38).